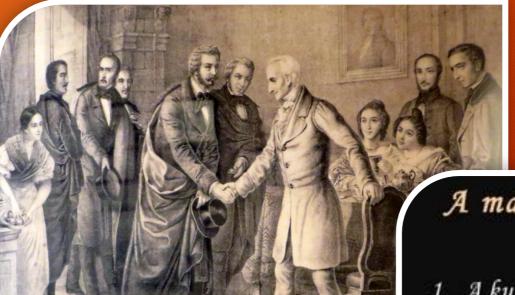
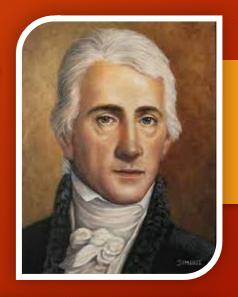
A nyelvújítás lényege, jelentősége







A magyar felvilágosodás céljai :

- 1. A kulturális elmaradottság leküzdése
- 2. A magyar nyelv fejlesztése

"Jegyezd meg e nagy igazságot, hogy soha a földnek golyóbisán egy nemzet se tehette addig magáévá a bőlcsességet, mélységet, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe bé nem húzta. Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem."

Bessenyei György

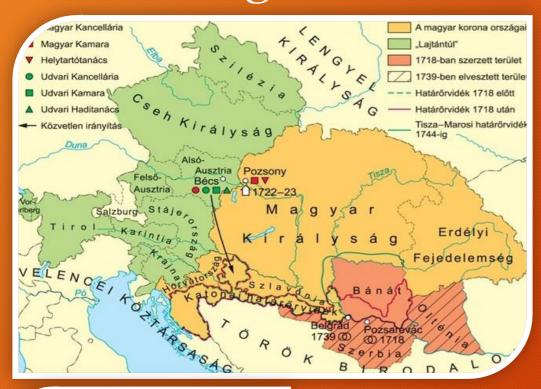
A magyar felvilágosodás

17/2-1825

Készítette: Nagy Klára



A Habsburg Birodalom a XVIII. században



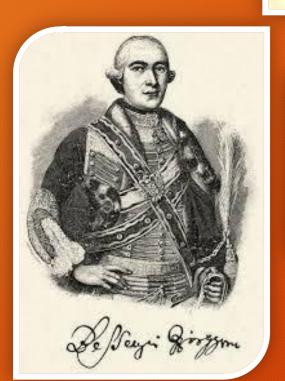






Magyarország nemzetiségi viszonya a XVIII. században







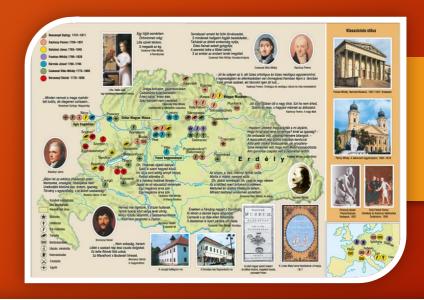


"Mínden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de ídegenen sohasem." /Bessenyei György/









a középkori világkép szétesése

a természettudományi ismeretek bővülése

új filozófiai áramlatok kritikai gondolkodás

DÁ

ELVILÁGOSO

jogi egyenlőség

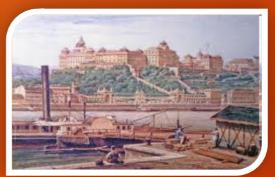
A magyar felvilágosodás A kor irodalmi élete

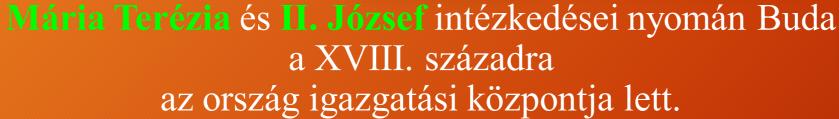
A kor irodalmi élete Fő cél: a nyelvújítás Bessenyei György Kármán József Batsányi János Kazinczy Ferenc Csokonai vitéz Mihály Berzsenyi Dániel Néhány további szerző











A királynő az újjáépíttetett királyi várba helyezte el nagyszombati egyetemet,

II. József pedig a Helytartótanácsot és a Magyar Kamarát költöztette a városba.









A magyar nyelv elmaradottságának középpontba kerülését II. József német nyelvrendeletének köszönheti.

Az ország felháborodása elérte, hogy a magyar nyelv rendes tantárggyá váljon, illetve a közhivatalnokoktól megkövetelte a magyar nyelv tudását.

A nyelv azonban a megfelelő kifejezések, szakszavak nélkül alkalmatlan a feladatra.

Szükségessé vált a nyelvújítás!



NYELVÚJÍTÁS =

- ✓ a nyelvfejlődés mesterséges irányítása,
- ✓ a nyelv tudatos és
- ✓ szándékos alakítása,
- ✓ bővítése.



A nyelvújítás elsősorban politikai küzdelem volt.

Csak az 1844-i országgyűlés emelte államnyelvvé a magyart.

Írók, költők, nyelvészek tudatos tevékenységében realizálódott.

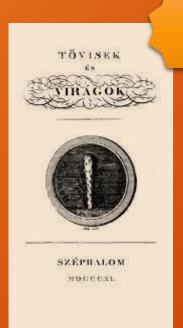
A szándékosság három irányban nyilvánult meg:

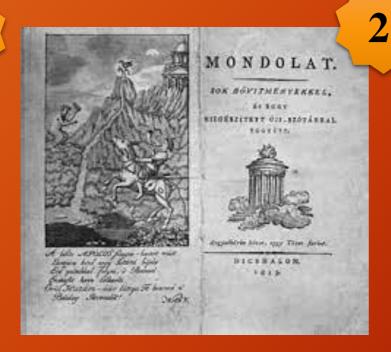
- 1. A nyelv bővítése.
- 2. Az idegen elemektől (német, latin) való megtisztítása.
- 3. Stilisztikai javítás.



A nyelvújító mozgalom

- □ Vezéralakja Kazinczy Ferenc lett.
 Nemcsak a szókincs bővítését tűzte ki célul, hanem ízlésújítást, stílusreformot is.
 <u>Célja</u> egy olyan egységes irodalmi nyelv, "fentebb stíl" megteremtése, mely a művelt olvasókhoz szóló irodalom eszköze lehet.
- □1811-ben jelent meg *Tövisek és virágok* című munkája, amely egy 43 darabból álló epigrammagyűjtemény.
- □Ez a mű robbantotta ki a nyelvújítási harcot, és kiélezte a vitát az ortológusok (= az újításokat ellenzők) és a neológusok (= a mozgalom támogatói) között.





MONDOLATRA

BÉHAE

BÖHÖGYI GEDEON ÜRNAR.

Mondolat. Sok Bövitményekkel, ép
egy klogészírett éj Szotárral eggyűtt.

Dicahalora (ezaz WESZPÍLÉM) tölgű
ezimű Pasquiluvára.

PESTEN,
Thattern Ján. Tam. Betűivel 1815.

I. Értekezése

Orthologus és Neologus; nálunk és más Nemzeteknél.

Quid velit et possit linguae CONCORDIA DISCORS.

Valabol a' Literatúra virágzásra fakadt, a' Nemzeti Nyelv mindenkor szenvede változást , mert az Élet' nyelve Könyvek' nyelvévé válván, az új ideákhoz magában nem talála készen szókat 's az Író kénytelen vala a' gondolatot és érzést élesbb vonásokkal kirajzolni, 's azoknak gyakran alig-érezhető külömbségeiket kijegyezni. Igy akkor is, midon a' Literatura a' maga alantabb lépcsőjiről fenntebbekre lépe-által. A' változás ott még tapasztalhatóbb, a' hol az idegen szép példák mind a' szorultságot inkább érzeték, mind kimutaták az útat, mellyen mások jutottak dicsőségre. 'S illyenkor a' Haladók és Veszteglők között mindég támada ellenkezés; azok örültek a' Nyelv" és a' Nemzeti-Erő' kifejtődésének: ezek a' változásban rontást, még pedig akart rontást láttak. Amezokat Neologusoknak nevezték-el: ezeket Orthologusoknak mondhatnánk.

A nyelvújítás vitái

- 1. A jottisták és az y-isták vitája.
- 2. A szóelemző vagy a kiejtés szerinti írásmód érvényesüljön? (mondja vagy mongya)
- 3. Melyik nyelvjárás legyen az alapja a nyelvújításnak?
- 4. Az élőbeszéd vagy az ősi magyar nyelv alapján újítsák meg a nyelvet?

1. A nyelv bővítése

Nyelvjárási szavakat tettek köznyelvivé.

pl.: betyár, burgonya, hullám, idom, kamat, bútor

Régi szavakat elevenítettek fel.

pl.: aggastyán (az Ágoston személynévből), fegyelem, felújítottak régi személyneveket (Béla, Gyula, Zoltán, Géza)

Idegen szavakat alakítottak át.

pl. a latin balanea bálna lett, a német Leipzig pedig Lipcse.

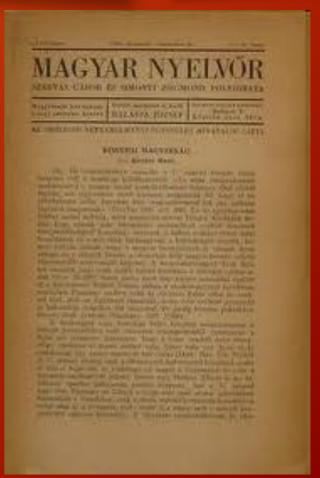
2. A nyelv idegen elemektől (német, latin) való megtisztítása

- 1832: Az első magyar helyesírási szabályzat bizonyítja a nyelvészet és az irodalom szoros kapcsolatát.
- Bessenyei: "Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem."
- Ebben a korszakban formálódott ki véglegesen az egységes magyar irodalmi nyelv,
- létrejött a művelt köznyelv.
- 1844. évi II. törvénycikk: a magyar az államnyelv (a latint váltja fel).

3. Stilisztikai javítás



- A nyelvújítással együtt járt a stílusújítás.
- <u>Megújult</u> a **szépirodalom**, a **társalgás**, a tudomány stílusa és
- kifejlődött a publicisztikai stílus.
- A nyelvvel és a stílussal való tudatos, sőt programszerű törődés hagyományként élt tovább.
- A szókincsgyarapítási törekvések is tovább hatnak.
- 1872: Magyar Nyelvőr c. folyóirat.



Eredménye

- Kb. 10.000 akkor keletkezett szó még ma is él, de a túl merészek eltűntek.
 - (pl. nyaktekerészeti mellfekvenc → nyakkendő)
- Nemcsak a szókincs, hanem a szépirodalom, a társalgás, a tudományok stílusa is megújult.
- 1832: A magyar helyesírás és szóragasztás főbb szabályai (Vörösmarty Mihály).
- 1872: megindul a Magyar Nyelvőr című folyóirat.
- Megalakult a Magyar Tudományos Akadémia.
- Vörösmarty részt vett az első nyelvtankönyv kidolgozásában. Megszerkesztette az első helyesírási szabályzatot (1832). Kialakult a köznyelv, az irodalmi nyelv. Ez a kettő lett az alapja a nemzeti nyelvnek.

